

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף מח

(בעמוד הקודם)

ואזדו לטעמייהו: רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו בעוד מקרה על פי שיטתם: המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, מוכר רק את הפירות כי הקרקע חוזרת אליו ביוכל. ולכן לדעת רבי יוחנן הקונה מביא ביכורים וקורא, כי לדעתו קנין פירות כקנין הגוף וממילא יש לו קנין בקרקע, אבל לדעת ריש לקיש מביא ואינו קורא, כי קנין פירות לאו כקנין הגוף וממילא אין לו קנין בקרקע.

וצריכא: צריך את שתי המימרות שנחלקו בהם רבי יוחנן וריש לקיש: האחת - המוכר שדהו לפירות, והשניה - המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג, אע"פ שדין אחד לשניהן.

כי אם הם היו חולקים רק במוכר שדהו לפירות - היינו חושבים שדוקא שם ריש לקיש סובר שקנין פירות לאו כקנין הגוף משום שהקונה קנה על דעת הפירות בלבד, אבל במוכר שדהו בזמן היובל שהמוכר קנה על דעת השדה כולה (אף שעל פי האמת הקרקע נשארת אצל המוכר) מודה ריש לקיש שקנין פירות כקנין הגוף, קמ"ל שגם בזה הוא חולק.

ואם הם היו חולקים רק במוכר שדהו בזמן היובל - היינו סבורים שדוקא שם רבי יוחנן סובר שקנין פירות כקנין הגוף בגלל שהוא קנה על דעת השדה כולה וכנ"ל, אבל במוכר שדהו לפירות שקנה רק על דעת הפירות מודה רבי יוחנן שקנין פירות לאו כקנין הגוף, קמ"ל.

ת"ש הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא: ולכאורה מדובר בזמן שהיובל נוהג שהוא קונה רק את הפירות ובכל אופן הוא קורא. ראייה כרבי יוחנן שקנין פירות כקנין הגוף. הגמרא דוחה: המשנה מדברת בזמן שאין היובל נוהג שאז הקונה קונה גם את גוף הקרקע ולכו"ע הוא קורא.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

ת"ש הקונה שני אילנות: המוכר שני אילנות לחבירו ולא אמר לקונה שמוכר לו גם את הקרקע שלהם - ספק אם מכר אותם בלבד או שמכר גם את הקרקע שלהם, ולכן הקונה מביא ביכורים אך לא קורא. אבל אם הוא מכר לו שלושה אילנות גם אם לא אמר במפורש שהוא מוכר את הקרקע - הדין הוא שהוא מכר גם את הקרקע שתחתיהם וביניהם.

לכאורה מכאן ראייה כרבי יוחנן שלכאור מדובר בזמן היובל שהקונה שלושה אילנות עם הקרקע קנה רק את הפירות ובכל אופן הוא קורא. והגמרא דוחה כנ"ל שמדובר בזמן שאין היובל נוהג.

והשתא דאמר רב חסדא: לאחר דברי רב חסדא (כדלהלן) ניתן לתרץ תירוץ אחר על שתי הבריות הנ"ל.

רב חסדא אמר שכל המחלוקת בין רבי יוחנן לריש לקיש היא רק לאחר היובל הראשון שנהגו בו ישראל בכניסתם לארץ, כי ביובל הראשון לכו"ע הקונה מביא וקורא משום שעדיין האנשים לא היו בטוחים שהשדות באמת יחזרו ביובל, ולכן המכירה היתה על דעת לעולם. ורק לאחר היובל הראשון (ולקראת היובל השני) כשראו כולם שהשדות חוזרות לבעלים, המכירה והקניה היתה רק לפירות ובזה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם הקונה קנה רק קנין פירות שאינו נחשב כקנין הגוף, או שנחשב כקנין הגוף.

לפי זה ניתן לתרץ את שתי המשניות הנ"ל שהם מדברות ביובל הראשון, ולכן לכולי עלמא הקונה מביא וקורא. ואילו ריש לקיש (ורבי יוחנן) דיבר מיובל שני ואילך.

לימא כתנאי: המקדיש 'שדה אחוזה' שהיא נחלת אבותיו, ולא פדה אותה מההקדש, והגזבר של הקדש מכר אותה - כשמגיע היובל היא לא חוזרת לבעלים אלא להקדש (ומתחלקת לכהנים). אבל המקדיש 'שדה מקנה' שקנה אותה מאחרים, ולא פדה אותה מההקדש, ומכר אותה הגזבר - כשמגיע היובל היא חוזרת לבעלים הראשונים (שמכר אותה לקונה שהקדיש אותה).

הקונה שדה מאבא שלו והקדיש אותה בתור 'שדה מקנה', ולאחר מכן מת אביו ועכשיו הוא יורש אותה והיא אצלו בתור 'שדה אחוזה' - כשמגיע היובל היא לא חוזרת אליו אלא היא חוזרת להקדש כ'שדה אחוזה'. דין זה נלמד מהפסוק "וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה" המילים 'אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה' (המשך בדף הבא ↓)

אַחֲזָתוֹ' מיותרות ללמד שגם שדה שראויה להיות שדה אחוזתו, דהיינו במקרה שלנו שהבן קנה את השדה של אביו, שאם היה מת אביו קודם ההקדש היא היתה שדה אחוזתו - לא חוזרת ביובל. זו דעת רבי יהודה ורבי שמעון.

אבל לדעת רבי מאיר שדה כזו כן חוזרת לבן ביובל. והפסוק מלמד על מקרה שהבן שקנה שדה מאביו הקדיש אותה רק לאחר שמת אביו שאז היא כבר נהיתה שדה אחוזה שלו ולכן היא לא חוזרת אליו. אמנם רבי יהודה ורבי שמעון סוברים שבכזה מקרה לא צריך פסוק לחדש שהשדה לא חוזרת לבן, שהרי זה ממש המקדיש שדה אחוזה ופשיטא.

לכאורה המחלוקת בין רבי יהודה ורבי שמעון לרבי מאיר היא: האם קנין פירות כקנין הגוף. לדעת רבי מאיר קנין פירות כקנין הגוף ממילא הבן שקנה את השדה בחיי אביו היה לו בה קנין הגוף, וכשמת אביו הוא לא ירש כלום וממילא השדה לא נהפכה להיות 'שדה אחוזה' שלו, ולכן התורה צריכה לחדש שבכל אופן אם הוא הקדיש אותה לאחר מיתת אביו נחשבת השדה 'כשדה אחוזה' שלא חוזרת אליו.

אבל לדעת רבי יהודה ורבי שמעון קנין פירות לאו כקנין הגוף וממילא כשקנה הבן את השדה היה לו בה רק קנין פירות, וכשמת האב הבן ירש גם את גוף הקרקע ולכן פשוט שאם הקדיש אותה עכשיו היא 'שדה אחוזה' שלא חוזרת אליו. ולכן הם לומדים שהפסוק מדבר על מקדיש קודם מיתת אביו, והחידוש שאפילו הכי היא נחשבת כ'שדה אחוזה'.

דחיה: **אמר רב נחמן בר יצחק:** יתכן שרבי יהודה ורבי שמעון סוברים שקנין פירות כן כקנין הגוף, וכשהבן קנה את השדה היה לו בה גם קנין הגוף ולכן אם מת האב ואחר כך הקדישה צריך את היתור בפסוק '**אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אַחֲזָתוֹ**' ללמד שנחשבת כשדה אחוזה (כי הוא לא ירש כלום במיתת האב כנ"ל).

אלא שיש לימוד נוסף בפסוק שאפילו הקדיש אותה קודם מיתת האב היא נחשבת כשדה אחוזה. כי היה צריך להיות כתוב "**וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא (מִשְׁדֵּה) אַחֲזָתוֹ יְקַדֵּשׁ לִי-הִנֵּה**". דהיינו גם לאחר היתור של 'אשר לא אחוזתו' יש יתור נוסף במילה 'משדה', ללמד שאם השדה ראויה להיות 'שדה אחוזה' גם אם הקדישה קודם מיתת האב היא נחשבת ל'שדה אחוזה' שאינה חוזרת לבעלים.

אמר רב יוסף: אם רבי יוחנן לא היה אומר שקנין פירות כקנין הגוף - הוא לא היה יכול להסתדר עם דברים שאמר בבית המדרש בפעם אחרת:

שני אחים שחלקו את ירושת אביהם נחשבים כ'לקוחות', דהיינו כל אחד נחשב כקונה את חלקו מחבירו (משום שלדעת רבי יוחנן 'אין ברירה', דהיינו לא הוברר שכל אחד שקיבל את חלקו זה החלק שלו באמת, אלא כל אחד רק משתמש בחצי מהנכסים אבל באמת הכל שייך בשותפות לשניהם). ולכן כשמגיע היובל הם צריכים להחזיר את חלקם זה לזה.

ממילא אם רבי יוחנן היה סובר שקנין פירות לאו כקנין הגוף, נמצא שכל פעם שיש שני יורשים לכל אחד מהם יש רק קנין פירות בנכסים אבל אין לו קנין הגוף. והרי הדין הוא שמי שאין לו קנין הגוף מביא ביכורים ואינו קורא. נמצא שרק במקרה שיש בן יחיד אחר בן יחיד אחר עד ימות יהושע בן נון שחילק את הארץ - יכול לקרוא, ואם כך דבר שאינו מצוי כלל שמישהו יוכל לקרוא את פרשת הביכורים! אמנם מכיון שרבי יוחנן סובר שקנין פירות כקנין הגוף ממילא כל היורשים יכולים לקרוא.

אמר רבא: יש פסוק וברייטא שמסייעים לריש לקיש.

קרא: הפסוק "בְּמִסְפָּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפָּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכָּר לָךְ". דהיינו הקונה שדה בזמן שהיובל נוהג משלם לפי מספר התבואות שהוא מפיק מהקרקע - לפי השנים שנותרו עד היובל. מוכח שהוא קונה את הפירות ולא את גוף הקרקע.

[החת"ס מבאר את ההוכחה שקנין פירות אינו כקנין הגוף, כי אם היה כקנין הגוף היה מותר לקונה לחפור בקרקע בורות ומערות ואם כן היה המחיר צריך להיות לא רק על מספר התבואות אלא גם על השימושים הנוספים שבקרקע אלא בהכרח שהוא יכול להשתמש בקרקע רק להוצאת הפירות, וזאת משום שקנין פירות אינו כקנין הגוף].

מתניתא: והברייטא: בכור נוטל פי שניים בשדה שחזרה לבנים ביובל לאחר מות אביהם. והרי הדין הוא שבכור נוטל פי שניים רק ב'מוחזק' ביד אביו ולא ב'ראוי' לבוא אליו. ממילא אם קנין פירות כקנין הגוף נמצא שהקונה שקנה את השדה מהאבא קנה גם את גוף הקרקע, ואם כן הקרקע נחשבת 'ראויה לבוא' והבכור לא

היה נוטל בה פי שניים. אלא בהכרח שקנין פירות לאו כקנין הגוף ואם כן גוף הקרקע נשאר אצל האבא, ולכן הבכור יורש בה פי שניים.

אמר אביי: אנו נוקטים להלכה שבעל האוכל פירות ב'נכסי מלוג' שהכניסה לו אשתו (שהקרקע שלה והפירות שלו), אם הבעל בא לדון אם מישהו על גוף הקרקע הוא לא יכול לעשות זאת בלי הרשאה של אשתו, כי הבעל-דין יכול לטעון לו 'לאו בעל דברים ידידי את' אלא אשתך היא הבעל-דין שלי. וזאת משום שקנין פירות לאו כקנין הגוף ולכן לבעל אין קנין הגוף בשדה.

ולא אמרן: אמנם כל זה דוקא כשהבעל אינו נכנס לדון עם האיש על הפירות, אלא רק בא לדון איתו על הקרקע. אבל אם הוא כבר בא לדון איתו על הפירות, מיגו (= מתוך) שהוא כבר דן איתו על הפירות הוא יכול גם לדון איתו על הקרקע.

 הדרן עלך השולח

פרק חמישי. משנה:

 כתבו התוס' שמשנה זו לא קשורה לענייני גיטין, אלא מפני שלמדנו לעיל דברים שהם 'מפני תיקון העולם', לכן הובאה כאן משנה זו העוסקת גם היא בדברים שהם 'מפני תיקון העולם'.

הניזקין: הניזקין (= שמישהו הזיק להם) שבאים לגבות את דמי הנזק מהמזיק, גובים זאת מהעידית (= החלק הכי טוב) שבנכסי המזיק, לפי שאדם מעדיף לגבות מעט מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מקרקע זיבורית (= גרועה) למרות שהשווי הוא אותו שווי. דין זה וכן שאר הדינים שבמשנה הם מפני תיקון העולם (יבואר בגמ').

אין נפרעין מנכסים משועבדים וכו': 'נכסים משועבדים' הם נכסים שהשתעבדו עבור חוב או נזק, כגון אדם שהזיק והיתה לו שדה בשעת הנזק, הדין הוא שהשדה השתעבדה לניזק עבור תשלום הנזק, ואם הוא מכר אותה למישהו אחר לאחר שהזיק, הניזק יכול לבוא ולגבות את הקרקע מהקונה. המשנה אומרת שלא גובים מנכסים משועבדים אם יש למזיק או לבעל חוב נכסים בני חורין (= שאינם משועבדים), למרות שהנכסים הבני חורין הם זיבורית והמשועבדים הם עידית. (כלומר הניזק או המלווה לא יכול ללכת ולגבות נכס שהבעל חוב או הלווה מכר

לְאַחַר החוב או הנזק למרות שהם השתעבדו לו עבור החוב או הנזק, אלא עליו לגבות מהנכס הפנוי שאינו משועבד).

אין נפרעין מנכסי יתומים וכו': כגון ראובן שהיה חייב חוב לשמעון, ומת ראובן והוריש לבניו כמה סוגי קרקעות, גובים מהיתומים את החוב של אביהם מקרקע זיבורית.

אין מוציאין לאכילת פירות: הגזל שדה ומכרה למישהו אחר באחריות, והקונה זרע את השדה והצמיחה פירות, ובא הנגזל ולקח ממנו את השדה עם פירותיה, עליו לשלם לקונה רק את ההוצאות שהוציא על הקרקע, והקונה חוזר לגזלן (= המוכר) וגובה ממנו את דמי הקרקע מנכסים משועבדים. והטעם הוא לפי שהוא מכרה לו באחריות וכתב לו עליה שטר מכירה, ונמצא שזה כמו מִלָּוָה בשטר שגובה ממשועבדים, אבל את הפירות גובה רק מנכסים בני חורין. ויבואר בגמ'. על פי זה מתבאר המשנה כך - אין מוציאין לאכילת פירות ולשכח קרקעות מנכסים משועבדים אלא רק מנכסים בני חורין.

ולשכח קרקעות: כנ"ל, אלא שהקונה השביח את השדה בנטיעת אילנות או שְׂזַבְלָה וכדו'.

למזון האשה והבנות: אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים של אדם שמת ולא השאיר נכסים בני חורין.

מפני תיקון העולם: כל דברי המשנה הנ"ל הם מפני תיקון העולם, וכפי שיבואר בגמ'.

והמוצא מציאה ומחזירה לבעלים, והבעלים אומר שלא החזיר את כל המציאה, לא ישבע המוצא מפני תיקון העולם.

גמרא: קושיא: וכי הדין שהניזק גובה מן העידית הוא **מפני תיקון העולם**? והרי זה מדאורייתא! שנאמר (לגבי מי שבהמתו הזיקה) "**מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלַם**", ומיטב זה עידית.

אביי מתרץ: המשנה דיברה לדעת רבי ישמעאל הסובר שמדאורייתא שְׂמִים (= מל' שומה) את הנזק לפי רמת הקרקעות שיש לניזק, דהיינו שאם הזיבורית של המזיק שווה כמו העידית של הניזק, הרי שמדאורייתא על המזיק לשלם לו מהזיבורית שלו

(שהיא שווה כמו העידית של הניזק), ועל זה אמרה המשנה שמפני תיקון העולם שיהיו נזהרים מלהזיק לאחרים תיקנו ששמים את הנזק לפי רמת הקרקעות שיש למזיק, ועל המזיק לשלם לניזק מהעידית שלו.

מאי רבי ישמעאל? היכן אמר רבי ישמעאל את הדין ש'בדניזק שיימין'?

דתניא: כפי שלמדנו בברייתא - נאמר "כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כָרֶם וְשָׂלַח אֶת בְּעִירוֹ וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ וְיִשְׁלֶם", לדעת רבי ישמעאל על המזיק לשלם את מיטב שדהו וכרמו של הניזק. הגמ' מבינה כעת בדעת רבי ישמעאל שהפסוק מדבר על מי ששלח את בהמתו (= "בְּעִירוֹ") ואכלה ערוגה בשדה של חברו, הדין הוא ששמים את הערוגה היפה ביותר בשדה של הניזק, ועל המזיק לשלם לו את דמיה של הערוגה היפה למרות שהבהמה אכלה ערוגה פחות יפה. (כמובן שעל המזיק לשלם לו את דמיה של הערוגה היפה באותו גודל של הערוגה שהיא אכלה).

רע"א (= רבי עקיבא אומר): הפסוק לא בא להחמיר על המזיק שישלם יותר ממה שהזיק, אלא כוונת הפסוק שלניזקין גובים מהעידית, כלומר שאם למזיק אין מעות והוא רוצה לתת לניזק קרקע השווה את דמי הנזק, עליו לשלם לניזק מהקרקע הכי מעולה שלו. **וקל וחומר להקדש** (= יבואר לקמן).

קושיא: ולר' ישמעאל, **אכל שמנה משלם שמנה, אכל כחושה משלם שמנה?** איך זה יתכן שלדעת ר"י אם הבהמה אכלה ערוגה כחושה על המזיק לשלם לניזק ערוגה שמנה?

רב אידי בר אבין מתרץ: מדובר שהערוגות השמנות והכחושות היו מעורבות זו ליד זו, והבהמה אכלה ערוגה בין הערוגות ואיננו יודעים האם אכלה שמנה או כחושה, ועל זה אמר ר"י שהדין הוא שעליו לשלם את הערוגה היפה ביותר שנמצאת שם.

רבא מקשה: והרי אילו היינו יודעים שהיא אכלה ערוגה כחושה הוא היה משלם כחושה, וכעת שאנו לא יודעים מה היא אכלה הוא ישלם שמנה? והרי הדין הוא שהמוציא מחברו עליו הראיה, ועל הניזק להביא ראיה שהיא אכלה שמנה.